

**BYUDJET TASHKILOTLARIDA MOLIYAVIY NAZORAT
TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI**

N.S.Rajabovich

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi magistranti

Annotatsiya: ushbu maqolada byudjet tashkilotlarida moliyaviy nazorat tashkil etishning zaruriyati, ahamiyati va amalga oshirish mexanizmi tadqiq etilgan.

Kalit so'zlar: byudjet, byudjet mablag'i, byudjet tashkiloti, moliyaviy nazorat, moliyaviy javobgarlik.

**ISSUES OF IMPROVING FINANCIAL CONTROL IN BUDGET
ORGANIZATIONS**

N.S.Rajabovich

Master's student of Banking and Finance Academy of Uzbekistan

Annotation: this article examines the issues of providing an effective financial control system in the process of allocating funds from the state budget to budget organizations and financing them.

Keywords: this article examines the necessity, importance and mechanism of implementation of financial control in budget organizations.

Kirish

Dunyodagi iqtisodiyoti taraqqiy etgan mamlakatlarda davlatning mustahkam moliyaviy nazorati mexanizmlari aholi ishonchini saqlash, soliq to'lovchilarning pul mablag'laridan to'g'ri foydalanishni ta'minlash, korrupsiyaning oldini olish va boshqaruv samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, rivojlangan mamlakatlarda davlat moliyasini monitoring qilish, moliyaviy operatsiyalarni baholash, qonunbuzarliklarni aniqlash va moliyaviy qonunchilikka rioya qilishni ta'minlash borasida barqaror kompleks tizim yaratilgan.

Mamlakatimizda davlat moliyasini isloh qilish yuzasidan olib borilayotgan o'zgarishlarning markazida davlat byudjetining shakllanishi va uning mablag'laridan yanada samarali foydalanish, byudjet taqchilligi o'sishiga ta'sir etuvchi omillarning oldini olish, shu bilan birga byudjet mablag'laridan foydalanish jarayonida byudjet intizomlariga rioya etilishini va bunda moliyaviy nazoratni kuchaytirish, qolaversa, samarali moliyaviy nazorat tizimini shakllantirish orqali davlat byudjetining mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishidagi ahamiyatini oshirish masalalari turadi.

Adabiyotlar tahlili

Byudjet mablag'larini shakllantirish va ulardan oqilona foydalanishga samarali

nazorat tizimini shakllantirmasdan turib erishib bo'lmaydi. Ma'lumki, byudjet jarayonining asosiy bosqichlaridan biri davlatning moliyaviy nazorati hisoblanadi. Moliyaviy nazorat mamlakatimizda amalga oshirilayotgan nazorat faoliyatining tarkibiy qismi hisoblanadi¹.

Mahalliy olimlarimizdan bir guruhi davlat byudjeti iqtisodiyot rivojlanishining turli boqichlarida byudjet siyosatini amalga oshirish quroli, mo'ljallangan dasturlar va tadbirlarni amalga oshirish uchun pul mablag'larining asosiy manbai hisoblanishi, byudjet mablag'laridan foydalanish yuzasidan davlat moliyaviy nazorati moliyaviy barqarorlik uchun shart-sharoitlar yaratishga qaratilgan davlat moliyaviy siyosatini ifodalashi, davlat moliyaviy nazoratining bosh maqsadi davlat xazinasiga resurslarni tushirishni maksimallashtirish va byudjet mablag'laridan samarali hamda oqilonaf oydalanishni ta'minlashdan iborat ekanligini qayd etishgan².

Rossiyalik olim L. Pashtova davlat moliyaviy nazoratining oldida turgan eng asosiy vazifa davlat byudjeti oldidagi majburiyatlarning o'z vaqtida va to'liq bajarilishini hamda byudjet mablag'laridan samarali foydalanishni ta'minlashdan iboratligini ta'kidlaydi.³

Mahalliy olimlarimizdan V.Sh.Nuritdinova va M.A. Sharapovaning fikricha, byudjet tashkilotlarini moliyaviy mablag' bilan ta'minlashda umudavlat moliyaviy nazoratni mustahkamlash va yanada kuchaytirish, moliyaviy nazorat organlari faoliyatini muvofiqlashtirish muammosi hamisha dolzarb masala bo'lib kelgan va hozirgi sharoitda ham dolzarbligicha qolmoqda. Bugungi kunda byudjet jarayonining barcha bosqichlarida byudjet intizomiga rioya qilinishi ustidan doimiy va samarali nazoratni ta'minlash dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda. Zero, mamlakatda amalga oshirilayotgan iqtisodiy-ijtimoiy islohotlarni moliyaviy ta'minlashda byudjet xarajatlarining samaradorligini oshirish, ularning aniq maqsadli va manzilli bo'lishiga erishish eng muhim vazifalardan biri sanaladi. Bu maqsadga erishish uchun byudjet intizomiga rioya etilishini yanada kuchaytirish, byudjet mablag'larining belgilangan maqsadlarda sarflanishi ustidan qattiq nazoratni ta'minlash juda muhimdir⁴.

Yana bir manbada byudjet mablag'laridan foydalanish ustidan samarali davlat nazoratini amalga oshirishda moliyaviy nazorat organlar tizimi faoliyatini ham takomillashtirib borish muhim ahamiyatga egaligi ta'kidlangan⁵.

O'zbekistonlik iqtisodchi M. M. To'laxo'jaevaning fikricha "Moliyaviy nazorat – davlat tomonidan tashkil etilgan, nazorat qilish vazifalari yuklatilgan davlat yoki mustakil jamoat organlari tomonidan hukumat, korxonalar, tashkilotlar va muassasalar faoliyatining samaradorligini aniqlashga qaratilgan nazorat tizimidir. Davlat byudjetini shakllantirish va sarflashdagi zaxiralarni, moliyaviy va moddiy resurslarni boshqarishning

¹ Burxonov A.U. Moliyaviy xavfsizlik. O'quv qo'llanma. – T.: Ma'naviyat, 2019. – B 224.

² Malikov T.S., Olimjonov O.O., Jalilov Sh.K., Qobulov X.A., Sherov A.B. Moliya (1-modul). Elektron darslik. –T.: TMI, 2021.

³ Паштова Л.Г. Финансовое планирование в организациях. Учебник. –М.: "Кнорус", 2019.-274с.

⁴ Nuritdinova V.Sh., Sharapova M.A. Moliyaviy nazorat: Darslik. – Toshkent, 2019 – 492 bet.

⁵ Nuritdinova V., Moliyaviy nazorat: Elektron darslik. – Toshkent, 2021

barcha darajalarida operatsiyalarning maqsadga muvofiqligi va samaradorligini, qonuniylik printsiplaridan chetga og'ish va ularni buzishlarni aniqlash nazorat tizimi vazifasiga kiradi. Nazorat maqsadi–tuzatish choralarini ko‘rish, aybdorlarni javobgarlikka tortish va buzishlarning oldini olishdan iborat⁶”.

Professorlar A.V. Vahobov va T.S. Malikovlarning fikricha, barcha iqtisodiy su'yektlarning (davlat, korxonalar va tashkilotlarning) moliyaviy faoliyati ustidan qonunchilik va ijroiya hokimiyati organlarining turli darajalari, shuningdek maxsus tashkil etilgan muassasalar tomonidan amalga oshiriladigan nazoratga moliyaviy nazorat deyiladi. Bu nazorat, eng avvalo, pul fondlarini shakllantirish va ulardan foydalanish jarayonida moliyaviy-iqtisodiy qonunchilikka rioya etilishi, moliyaviy-xo‘jalik operatsiyalarining samaradorligini baholash va amalga oshirilgan xarajatlarning maqsadga muvofiqligi ustidan nazoratni o‘z ichiga oladi. Boshqacha so‘zlar bilan aytganda, moliyaviy nazorat u yoki bu moliyaviy harakat sodir bo‘lishining baholashni o‘z ichiga olish bilan cheklanmasdan, balki u o‘zining analitik yo‘nalishiga ega⁷.

Demak, moliyaviy nazorat – bu faoliyat yurituvchi xo‘jalik sub'yektlarining moliyaviy muomalalarini o‘rnatilgan qonun-koidalar doirasida amal qilinishini ta’minlovchi ularning samaradorligini tahlil qiluvchi va ularni kelgusida takomillashtirish bo‘yicha takliflar ishlab chiquvchi mas’ul organlarning aniq maqsadga yo‘naltirilgan faoliyati. Moliyaviy nazoratning maqsadi – bu shunchaki faqat nazorat emas, balki uning maqsadi ahvolni to‘g‘rilash choralarini ko‘rish, ayrim hollarda aybdorlarni javobgarlikka tortish, etkazilgan zarar uchun tovon undirib olish yoki kelgusida bunday buzilishlarning oldini olish yoxud kamaytirish imkoniyatiga ega bo‘lish uchun imkoni boricha dastlabki bosqichda qabul qilingan standartlardan chekinishlarni va konun qoidalarining buzilishlarini oldini olish, moddiy resurslarning samaradorligini oshirish va tejab sarflanishini aniqlashdan iboratdir.

Tadqiqot metodologiyasi

Byudjet tashkilotlarida moliyaviy nazorat takomillashtirish masalalarini o‘rganishda analiz, sintez, tanlanma kuzatuv, qiyoslash, statistik tahlil, induksiya, deduksiya kabi tadqiqot usullaridan foydalanilgan.

Tahlil va natijalar

Byudjet tashkilotlarida moliyaviy nazoratni samarali tashkil etishni tahlil qilish ushbu nazoratni amalga oshirishda uchraydigan muammolarni o‘rganish hamda bartaraf etishga imkon beradi.

Mamlakatimizda samarali moliyaviy nazorat tizimi yo‘lga qo‘yilganligi, byudjet mablag‘laridan maqsadli, tejamlil foydalanishni ta’minlash maqsadida Nazorat-taftish

⁶ To‘laxo‘jaeva M.M. O‘zbekiston Respublikasi moliyaviy nazorat tizimi T.: «Iqtisodiyot va huquq dunyosi», 1998 yil. 262 b.

⁷ Vahobov A.V., Malikov T.S. Moliya: umumnazariy masalalar. O‘quv qo‘llanma. T.: “IQTISOD-MOLIYA” 2008 y. 316 b.

bosh boshqarmasi va uning hududiy nazorat-taftish boshqarmalari tashkil etilganligiga qaramasdan, moliya organlari va byudjet muassasalari faoliyatida ba'zan byudjet mablag'larini noto'g'ri sarflash, noqonuniy xarajatlarni amalga oshirish, hamda byudjet mablag'larini o'zlashtirish holatlari barham topmayapti. Fikrimiz tasdig'i sifatida, byudjet tashkilotlarida amalga oshirilayotgan taftish va tekshirishlarda aniqlanayotgan quyidagi tizimli ravishdagi qoidabuzilishlar ko'rsatib o'tishimiz mumkin:

- byudjet muassasalari tomonidan xarajatlar smetasini rejalashtirishda amaldagi me'yoriy xujjatlar talablari chuqur o'rganilmaganligi natijasida byudjetdan ortiqcha mablag' olish;

- umumta'lim muassasalarida tarifkatsiya jadvalini tuzishda vakant soatlarga yuqori toifali tarif razryadlari qo'llanilishi natijasidan byudjetdan ortiqcha mablag' olish;

- turli sabablar bilan o'tilmagan dars soatlari hisobidan iqtisod bo'lgan mablag'larni o'z vaqtida (hisobot davri yakuni bilan) tegishli byudjetga qaytarilmasligi;

- vakant saqlanayotgan shtat birliklari hisobidan iqtisod bo'lgan mablag'larni o'z vaqtida (hisobot davri yakuni bilan) tegishli byudjetga qaytarilmasligi;

- mehnatga haq to'lashning Yagona tarif setkasi razryadlarini va koeffitsiyentlarini hamda ustama to'lovlarini noto'g'ri qo'llash hisobiga ortiqcha xarajatlarga yo'l quyish;

- ishlaymaydigan xodimlarning plastik kartochkalariga mablag' o'tkazib berish;

- muassasa rahbarlari o'z nomlariga va yaqin tanishlari (xomtavoqlari) nomiga ochilgan plastik kartochkalarga byudjet mablag'larini ortiqcha o'tkazib o'zlashtirish;

- pul to'lov varaqalarini sohtalashtirish orqali o'zlashtirish;

- qurilish ta'mirlash ishlariga ajratilgan mablag'larni hisobotlarga bajarilmagan ishlarni qo'shib yozib o'zlashtirish;

- olinmagan tovar moddiy boyliklar uchun byudjet mablag'larini yo'llash;

- tovar-moddiy boyliklarni qimmat narxlarda yetkazilishi, shartnomada ko'rsatilgan tovar - moddiy boyliklar o'rniga boshqa xildagi mahsulotlarni kirim qilinishi;

- tovar moddiy boyliklar kamomadi va o'zlashtirilishi;

- oziq-ovqat, dori-darmon, yoqilg'i-moylash va boshqa mahsulotlarini xarajatga chiqarish normalariga rioya qilmaslik;

- byudjet muassasalarida ishlovchi xodimlar soxta diplom va malaka toifalari guvohnomalari bilan hamda nostrifikatsiyadan o'tkazilmagan chet el ta'lim muassasalari diplomlari bilan faoliyat yuritishlari va boshqa holatlar.

Fikrimizcha, yuqoridagi holatlarni oldini olish va ularga barham berishda, davlat byudjeti mablag'larining sarflanishini nazorat qilishni takomillashtirishning asosiy yo'nalishlari qilib quyidagilarni belgilab olish lozim:

- Byudjet mablag'larining sarflanishining nazorat qilishning ilmiy asoslangan uslubiyatini yanada takomillashtirish;
- Byudjet tizimi va jarayonini tartibga soladigan me'yoriy bazalarini unifikatsiyalash, ixchamlashtirish va muqobillashtirish;
- Byudjet tashkilotlari tomonidan moliyaviy shtat intizomiga rioya qilinishi ustidan nazoratni kuchaytirish;
- Davlat byudjeti mablag'larini sarflanishining samarali monitoringi amalga oshirishda texnik vositalar va dasturiy ta'minotlardan keng foydalanish;
- Aholining kam ta'minlangan tabaqalariga ijtimoiy nafaqalarni o'z vaqtida to'lash ustidan nazoratni yaxshilash;
- Davlat investitsiya dasturiga ajratilgan byudjet mablag'laridan foydalanish ustidan nazoratni kuchaytirish;
- Byudjet munosabatlarida ishtirok etuvchi tashkilotlar o'rtasida nazoratni tashkil etishda o'zaro ma'lumotlar alshashish mexanizmini takomillashtirish;
- Davlat byudjeti mablag'laridan foydalanishda jamoatchilik nazorati va ommaviy axborot vositalari imkoniyatlaridan keng foydalanish;
- Byudjet mablag'larini tejashda iqtisodiy rag'batlantirishlarni yangi usullarini tadbiq etish;
- Byudjet nazorati bilan shug'ullanadigan xodimlarning kasbiy malakalari, faoliyatlaridagi ob'ektivlik va ma'suliyatini oshirish.

Davlat byudjeti mablag'larining sarflanishini nazorat qilishni takomillashtirishga qaratilgan yuqorida sanab o'tilgan yo'nalishlarni amalga oshirish uchun fikrimizcha, quyidagi chora-tadbirlarni amaliyotga tadbiq qilinishi maqsadga muvofiqdir:

I. Byudjet mablag'larining sarflanishining nazorat qilishning ilmiy asoslangan uslubiyatini yanada takomillashtirish borasida fikrimizcha, mablag'larning sarflanishi ustidan nazorat qilishning ayrim uslubiyatlarini byudjet tizimi va jarayonlaridagi islohotlar talablaridan kelib chiqib yanada takomillashtirish, bunda xorijiy tajribalarni o'rganib, ulardagi ilg'or tajribalarni milliy moliya tizimimiz xususiyatlaridan kelib chiqib, amaliyotga tadbiq etish lozimdir.

II. Byudjet tizimi va jarayonida moliyaviy munosabatlarni tartibga solish borasida foydalaniladigan barcha hujjatlarni yagona me'yoriy hujjat qilib jamlash va muqobillashtirish lozim. Garchi 2014 yildan Byudjet kodeksi qabul qilinib, bir necha me'yoriy hujjatlar unifikatsiyalangan bo'lsada, ba'zan byudjet mablag'laridan foydalanish yuzasidan nazoratlar maxsus yo'riqnoma va ko'rsatma xatlar asosida amalga oshirilmoqda. Bu maxsus yo'riqnoma va ko'rsatma xatlardan odatda faqat nazorat qiluvchi sub'ektlarninggina xabardor bo'lishi va foydalani olishi, ayrim hollarda nazorat qilinadigan ob'ektning mas'ul xodimlarini bu huquqiy hujjatlarni bilish va foydalanish imkoniyatlarini cheklaydi.

III. Byudjet tashkilotlari tomonidan moliyaviy shtat intizomi buzilishi hollari ko'p yillik tizimli muammolardan biri sanaladi. Bu holat asosan xodimlarning bilim va ko'nikmalari etishmasligi, etiborsizligi yoki shaxsiy manfaatlari yo'lida o'zaro til biriktirishlari natijasida vujudga kelishi mumkin. Mazkur holatga barham berish yuzasidan xodimlarning bilim va ko'nikmalarini oshirish, shuningdek, muassasa rahbar xodimlariga nisbatan intizomiy choralar hamda jarimalar qo'llash kabi tasirchan faoliyatni amalga oshirish lozim.

IV. Davlat byudjeti mablag'laridan foydalanishda inson omilining kamayishi va bu jarayonda axborot texnologiyalaridan keng foydalanilishi samarali monitoringi amalga oshirishga hamda mablag'lar sarflanishining eng ishonchli moliyaviy nazoratini tashkil etishga erishish imkonini beradi. Albatta, mazkur faoliyatni amalga oshirishda mukammal ishlab chiqilgan dasturiy ta'minotlarsiz ko'zlangan maqsadga erishib bo'lmaydi.

V. Ma'lumki, mamlakatimizda mustaqillikning dastlabki yillaridan boshlab, kuchli ijtimoiy siyosatni olib borish, aholini hayot darajasi va farovonligi oshirish asosiy ustuvor vazifalardan biri qilib belgilandi. Samarali ijtimoiy himoyani amalga oshirishda aholining kam ta'minlangan tabaqalariga davlat byudjetidan beriladigan ijtimoiy nafaqalarni o'z vaqtida va manzilli, hamda adolatli to'lanishini taminlash orqali erishiladi. Shu bois, ijtimoiy nafaqalarni tayinlovchi mutasaddi tashkilotlar mas'ul xodimlarining ish faoliyatida xolislik, adolatlikni ta'minlash va suiste'molliklarni oldini olish maqsadida ular faoliyatlari ustidan olib boriladigan nazorat chora-tadbirlarini yanada kuchaytirish maqsadga muvofiqdir. Bu orqali byudjetdan ijtimoiy nafaqalarga noo'rin sarflanayotgan mablag'larning oldi olinadi.

VI. Ma'lumki, byudjet tashkilotlari xarajatlar smetasining 3-guruh xarajatlari Davlat investitsiya dasturiga muvofiq moliyalashtiriladi. Bu borada kapital qurilishda o'tkazilayotgan tenderlarda raqobatni, oshkoralikni va xolislikni ta'minlanish muhimdir. Bu esa davlat investitsiya dasturidagi chora-tadbirlarni moliyalashtirishda mablag'lardan samarali foydalanilishiga xizmat qiladi.

VII. Samarali nazoratni tashkil etishda byudjet munosabatlarida ishtirok etuvchi tashkilotlar o'rtasida o'zaro ma'lumot almashish tizimini keng qo'yish ham muhim rol o'ynaydi. Bu borada byudjet tashkilotlarini moliyalashtiruvchi moliya organlari bilan tijorat banklari, soliq va bojxona organlari, tovar xom-ashyo birjasi va uning savdo maydonchalari o'rtasida o'zaro axborot almashish aloqalarini yanada mukammallashtirish byudjet mablag'laridan oqilona va maqsadli foydalanishni ta'minlaydi.

VIII. Davlat byudjeti mablag'laridan maqsadli foydalanishni ta'minlashda, shuningdek moliyaviy nazorat organlari faoliyatini takomillashtirishda rivojlangan mamlakatlar tajribasini chuqur o'rganib, ularni respublikamiz nazorat tizimiga tadbiq etilishi, xalqimizning milliy mentaliteti bilan yo'g'rilgan o'ziga xos nazoratga

ko'maklashuvchi yangi axborot manbalarini shakllantirilishi, nazorat tadbirlarini amalga oshirishda oshkorlik tamoyili (nazorat organlari jamoatchilikka tayanishga, o'z faoliyatlarining natijalarini keng oshkor etishga intilishi)ga amal qilinishi byudjet nazoratining samaradorligini oshiradi. Xususan, mamlakatimiz moliyaviy nazorat organlari faoliyatlari davomida amalga oshirilgan ishlari to'g'risida muntazam ravishda ommaviy axborot vositalari orqali keng jamoatchilikka hisobot berib turishlari yoki maxsus elektron dastur joriy qilish orqali jamoatchilik bilan bog'lanishni yanada kengaytirish natijasida byudjet nazoratining samaradorligini yanada oshirishga erishish mumkin.

IX. Davlat byudjeti mablag'larining moliyaviy nazoratini kuchaytirish uchun, avvalom bor, ushbu nazoratni olib boruvchi xodimlarning malakasini, hamda ish sifatini oshirish orqali moliyaviy nazorat tizimiga kuchli ta'sir o'tkazish mumkin. Bunda moliyaviy nazoratni amalga oshiruvchi mas'ul xodimdan quyidagilar talab etiladi:

- Etarli tayyorgarlik va tajribaga ega bo'lishlik. Taftishchi oldiga qo'yilgan vazifani bajarish uchun etarli darajada tajribaga, huquqiy savodxonlikka, buxgalteriya hisobi va byudjet bo'yicha malakaviy darajaga ega bo'lishi kerak. Shu bilan birga o'z kasbi bo'yicha doimo bilim darajasining yuqori bo'lishiga intilishi zarur;

- Xolislik. Albatta, ijtimoiy adolat sharoitida xolislik bo'lmasa hech qanday taftish yoki tekshirishning natijasi va samarasi bo'lmaydi;

- Kasbiy sinchkovlik. Taftishchi bajarayotgan ishning sifati uchun doimo javobgardir. Zarur sinchkovlik bu ish hujjatlarini to'liq ko'zdan o'tkazish, yig'ilgan hisobotlarning to'laligi va oxiriga etkazilganligi, taftish va tekshirish xulosasining haqqoniyligidan iboratdir;

- To'g'ri rejalashtirish va nazorat. O'tkazilgan taftish yoki tekshirishga to'la kafolat berish uchun u, avvalombor, to'g'ri rejalashtirilishi kerak. Bundan tashqari, katta texnik ish hajmini yordamchilar bajarishi sababli, ular ustidan etarli darajada nazorat o'rnatilishi shart;

- Ichki nazorat tizimini kerakli darajada bilish. Nazoratchi o'tkazish uchun bu etarli isbot va ma'lumotlar to'plash uchun tekshirilayotgan tizimi nizomlaridan keng foydalanishdir. Shu sababli, ichki nazorat tizimini to'la o'rganish, uning samaradorligini aniqlash va ma'lumotlarning haqqoniyligini tekshirib ko'rish talab qilinadi. Ayrim hollarda ichki nazorat tizimi shu qadar haqiqatdan uzoq bo'lgan ma'lumotlarni berish mumkinki, bu samarali nazorat o'tkazishga to'siq bo'ladi;

- Etarli darajada isbotlar va ma'lumotlar yig'ish. Har qanday tekshirish va uning xulosasi isbotlar va ma'lumotlarga asoslanadi. Asoslar qanchalik ko'p bo'lsa, xulosa shu darajada kafolatlanadi, nazoratni o'tkazish uslubiyatida, asosan, isbot va ma'lumotlar yig'ish ustida fikrlar beradi. Bir tomondan bu ish tekshiruvchilarning tajribasi va bilimiga bog'liqdir;

- Natijalarni ma'lum qilish. Tekshiruvchi xulosasida tekshirilgan moliyaviy hisobot to'la umumiy qabul qilingan buxgalteriya andozalariga mos xolda tuzilganligi ko'rsatilishi kerak. Taftish yoki tekshirishda ishtirok etayotgan har bir xodim etarli texnik tayyorgarlik va tajribaga ega bo'lishi ham kerak. Jami xodimlar o'z ishlarini kompyuterlarida bajarishi uchun mahoratini oshirishi kerak.

Xulosa

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, byudjet tashkilotlari mablag'laridan foydalanishning moliyaviy nazoratini olib boruvchi organlar tomonidan belgilangan maqsadlarning bajarilishi uchun ular faoliyatida mustaqillik, xolislik va oshkoralik tamoyillariga mos, ishonchli faoliyat ko'rsatadigan nazorat tizimini yaratish lozim.

Byudjet mablag'laridan foydalanish yuzasidan samarali moliyaviy nazoratni amalga oshirishning asosiy yo'nalishlari yuzasidan quyidagi asosiy xulosa va tavsiyalarimizni aks ettiramiz:

- Davlat siyosatiga mos ravishda moliyaviy nazorat tizimini isloh qilib borishni ta'minlash;

- Moliyaviy nazorat qo'yilgan maqsadlarga erishish uchun ko'zda tutilgan natijaga erishishni ta'minlashga xizmat qilishi lozim;

- Nazorat organlarining byudjet xarajatlarini optimallashtirishga qaratilgan yuqori samarali faoliyatini rag'batlantirish mexanizmini takomillashtirish;

- Nazorat sohasida ilmiy-tadqiqot faoliyatlarini amalga oshirish;

- Moliyaviy nazorat tizimi organlari faoliyatini muvofiqlashtirishning me'yoriy-huquqiy asoslarini yanada mustahkamlash va takomillashtirish;

- Nazorat organi tizimi bilan turli tashkilotlar (tijorat banklari, soliq, bojxona organlari, tovar xom-ashyo birjalari) o'rtasidagi axborot almashish tizimini yanada muvofiqlashtirish;

- Huquq tartibot organlarining moliyaviy xato va kamchiliklarga yo'l qo'ygan mas'ul shaxslarga nisbatan o'zaro ta'sir etish mexanizmini takomillashtirish;

- Byudjet tashkilotlarida ichki va jamoatchilik moliyaviy nazorat faoliyatlarini faollashtirish;

- Xorijiy davlatlarda byudjet mablag'laridan foydalanish yuzasidan nazorat tadbirlarini amalga oshirish mexanizmini va nazorat-taftish organlari faoliyatini kuzatish va tajribalarini o'rganish, so'ngra ularning ijobiy yutuqlari va natijalarini milliy moliyaviy nazorat tizimimizga tadbiq etish lozim.

O'ylaymizki, yuqoridagi fikr-mulohazalarimizni amaliyotga tadbiq etilishi mamalakatimizda byudjet tashkilotlarida byudjet mablag'laridan foydalanishning samarali nazoratni amalga oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Byudjet kodeksi, 2014 y.
2. Mirziyoyev Sh. “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo’lishi kerak”. T.: “O‘zbekiston”-2017 y.
3. Burxonov A.U. Moliyaviy xavfsizlik. O‘quv qo‘llanma. – T.: Ma’naviyat, 2019. – B 224.
4. Vahobov A.V., Malikov T.S. Moliya: umumnazariy masalalar. O‘quv qo‘llanma. T.: “IQTISOD-MOLIYA” 2008 y. 316 b.
5. Vaxabov AV, Tashmatov SA, Xaydarov NX, Vaxabov AV. Moliyaviy savodxonlik asoslari: o‘quv qo‘llanma/-Toshkent.
6. Malikov T.S., Olimjonov O.O., Jalilov Sh.K., Qobulov X.A., Sherov A.B. Moliya (1-modul). Elektron darslik. –T.: TMI, 2021.
7. TS Malikov, O Olimjonov. Moliya. O 'quv qo 'llanma. Toshkent: Iqtisod-moliya, 2018
8. Malikov T, Haydarov N. Budjet daromadlari va xarajatlari. O‘quv qo‘llanma, Toshkent: “IQTISOD-MOLIYA. 2007.
9. Маликов ТС. Хайдаров НХ. “Молия: умумдавлат молияси”. Ўқув қўлланма. 2009.
10. Маликов Т. Молия: умумназарий масалалар. Ўқув қўлланма. Тошкент, “Iqtisod-moliya. 2008.
11. Nuritdinova V.Sh., Sharapova M.A. Moliyaviy nazorat: Darslik. – Toshkent, 2019.
12. Nuritdinova V., Moliyaviy nazorat: Elektron darslik. – Toshkent, 2021
13. Паштова Л.Г. Финансовое планирование в организациях. Учебник. –М.: “Кнорус”, 2019.-274с.
14. То‘лахо‘jaeva М.М. О‘zbekiston Respublikasi moliyaviy nazorat tizimi T.: «Iqtisodiyot va huquq dunyosi», 1998 yil. 262 b.
15. Ўроқов У. Ғазначилик тизимида бюджет маблағларидан самарали фойдаланиш масалалари.“ 2017 й.
16. Ўроқов У. Бюджет маблағларидан самарали фойдаланишни таъминлаш йўллари.“(2017)
17. Ғайбуллаев О ЎУ. Ўзбекистон Республикасида бюджет тизими ва жараёни: ўқув қўлланма. Тошкент: Baktria press.–21 б. 2016.